

BİR MÜRÂCA‘A KASİDE ÖRNEĞİ*

H. Dilek BATIŞLAM**

ÖZET

Divan şiiriyle halk şiirinde ortak kullanılan ve bu iki şiir anlayışının birbirine en yakın örnekleri olarak kabul edilebilecek “dedim-dedi” kalıbıyla sorulu cevaplı, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiirlere “mürâca‘a” denilmektedir. Divan şairlerinin şiirleri arasında mürâca‘aların değişik şekillerde düzenlenmiş örnekleri bulunmaktadır. Bu tür mürâca‘a şiirlerde kullanılan “dedim-dedi” kalıbını divan şairleri şiir bütünüünün yanı sıra beyit bütünü içinde de farklı şekillerde kullanmışlardır. Divan şairlerinin ilgi gösterdiği, bir çeşit kalıp ifade denilebilecek “dedim-dedi”li şiirler, özellikle divan şiirinin erken ya da başlangıç dönemlerinde yaşamış şairlerin şiirlerinde daha yaygın ve dikkat çekici örnekleriyle görülür.

Mürâca‘a şiirlerde belirli nazım şekilleri kullanılır. Özellikle gazel nazım şekli bunlar arasında önde gelir. Rubâ‘î, kıta, tuyuğ vb. diğer kısa nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerle de karşılaşmak mümkündür. Araştırmalarımız sırasında örneğinin çok olmadığını düşündüğümüz, kaside mecmuasında yer alan “mürâca‘a” kasideye rastladık. Kaside, Safî mahlaslı bir şaire ait görünmektedir. Şairi hakkında kesin bilgiye ulaşamamakla birlikte, makalemizde “mürâca‘a” kasideyi biçim ve içerik özellikleri yönünden inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler

Sâfi, mürâca‘a, kaside, divan şiiri.

Mürâca‘anın Tanımı ve Özellikleri

“Dedim-dedi” kalıbı kullanılarak, sorulu cevaplı, karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış şiirler genellikle “mürâca‘a” ya da “muhavereli şiir” olarak

* Makalenin geliş tarihi:25.03. 2019 / Kabul tarihi: 15.06.2019

** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, batislam@cu.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>)

adlandırılmıştır.¹ Kaşgarlı Mahmut'un *Divanü Lügati't-Türk* adlı eserinde rastlanan ilk örneklerde "dedim-dedi" kalıbıyla yazılmış şiirler "aydum" ve "aydı" kelimeleriyle başlayan iki dörtlüktür. Bu dörtlüklerin konusu aşktır.² "Dedim-dedi" kalıbı daha sonraki dönemlerde hem halk şiirinde³ hem de divan şiirinde değişik şekillerde kullanılmıştır. Kaynaklarda bu şiir türünün halk şiirine divan şiirinden geçtiği söylenir.⁴ Ancak bu konuda kesin bir yargıya varmak zordur. Ayrıca, ilk örneklerin İslami dönem Türk şiirinde kullanıldığı düşünülecek olursa bu örnekleri halk şairleri ve divan şairlerinin kendi kültürleri ve birikimleri ölçüsünde değişik şekillerde işlediklerini söylemek daha doğrudur.⁵

Soru ve cevapları çeşitli biçimlerde düzenlenen mürâca'aların divan şiirindeki örnekleri genellikle gazel, rubâ'î, kıta, tuyuğ ve müseddes nazım şekliyle yazılırken halk şiiri örneklerinde bu tür söyleyiş biçimi daha çok koşmalarda yer alır. Divan şiirindeki mürâca'alar halk şiirindeki örneklerden farklıdır. Çünkü divan şiirinde mürâca'adan başka bu tür anlatım özelliklerinin görüldüğü "münazara", "mülâtafa" ve "hasb-i hâl" adı verilen değişik türler bulunmaktadır. Söz konusu türlerde de divan şairleri soru-cevap ya da karşılıklı konuşmaya dayalı bir anlatım biçimini tercih etmişlerdir. Örneğin; bazı mürâca'alarda şairler "dedim-dedi" kelimelerinin yerlerini değiştirerek "dedi-dedim" şeklinde de kullanmışlardır. Ayrıca kimi örnekler dışında, divan şiirinde "dedim-dedi" kalıbına şiirin tamamından çok divan şiirinin biçimsel özellikleri, yapısı dolayısıyla tek beyitte ya da birbirini izleyen iki beyit içinde yer verilmiştir.⁶

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1993, s. 731.

² A. Bican Ercilasun, "Başlangıcından XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri", *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*, C. I, İstanbul 1985, s. 122-123.

³ Halk şiirindeki "dedim-dedi" örnekleri konusunda daha ayrıntılı bilgi için bk. Tâhâ Tuna Kaya, *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde "Dedim-Dedi"*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2008; Seher Atmaca, "Âşık Edebiyatında "Dedim-Dedi" Örnekleri, *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S. 58, Kasım-Aralık, 2016, s. 113-126.

⁴ Mehmet Yardımcı, *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri*, Ankara 1998, s. 177-182.

⁵ H. Dilek Batislam, "Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca'a-Dedim-Dedi)", *Folklor/Edebiyat*, C. VI, 22, Ankara 2000, s. 210.

⁶ H. Dilek Batislam, "Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca'a-Dedim-Dedi)", *Folklor/Edebiyat*, C. VI, 22, Ankara 2000, s. 204.

Mürâca‘a Yazan Şairler

Anadolu sahasında halk şiiri örneklerinin günümüze ulaşmadığı XIV. ve XV. yüzyıllarda “dedim-dedi” kalıbını kullanarak mürâca‘a yazma geleneğinin divan şiirinde sürdürüldüğü ve yaygın bir şekilde var olduğu görülmektedir. Divan şiirinin kuruluş dönemi olan XIV. yüzyılın önde gelen şairlerinden Kadı Burhaneddin’in Divan’ında sıklıkla “dedim-dedi” kalıp sözlerinin kullanıldığı, karşılıklı konuşma biçiminde düzenlenmiş şiir örneklerine rastlanır. Şair; “dedim-dedi” kalıbını şiirlerinde alışılmış şekilde kullanmanın yanı sıra ters çevirerek “dedi-dedim” şeklinde ya da “dedim-dediler”, “ demiş-dediler” gibi farklı şekillerinden de yararlanmışır. Rubâilerinde kalıbı çeşitlendirerek, aynı dize içinde, dize başı ve içinde ya da ters çevirerek olmak üzere yer vermiştir. Kadı Burhaneddin zaman zaman *Divanü Lügati’t-Türk*’teki ilk örneklerde olduğu gibi “demek” fiilinin arkaik şekli olan “aymak” biçimini de tercih eder. Bazı örneklerde kalıbı genişleterek; “aydur-dedim-dediler”, “dedim-dedi-dedim” ya da “dedi-dedim-dedi” üçlüsü biçiminde kullanır.⁷ Kadı Burhaneddin’in yanı sıra Ahmedî ve Nesîmî divan şiirinde türün ilk örneklerini veren şairlerdendir.⁸

XV. yüzyıl divan şairleri de mürâca‘a şiirlere ilgi göstermişlerdir. Şeyhî⁹, Ahmet Paşa, Necâtî, Mesihî, Gammî (Ali Fenârî)¹⁰ ve Cem Sultan’ın şiirleri arasında mürâca‘a örneklerine rastlanır. Cem Sultan’ın mürâca‘a gazelleri ve beyitleri gelenekteki örneklerle benzer özellikler taşır. Âşıkane gazel özelliği gösteren mürâca‘a gazellerinde şair, âşık-sevgili ilişkisini soru ve cevaplarla karşılıklı konuşma havası içinde anlatır. Gazellerde tekrarlar, edebî sanatlar, deyimler ve arkaik kelimelerin varlığı dikkati çeker.¹¹

⁷ H. Dilek Batıslam, “Kadı Burhaneddin Divanı’nda Dedim-Dedi Kalıbının Kullanımı Üzerine”, *Folklor/Edebiyat*, C. XIV, 56, Ankara 2008, s. 69.

⁸ Lütfi Alıcı (2002), “Klâsik Türk Edebiyatında Mürâca‘a Şiirler”, *İlmî Araştırmalar*, Güz, 14, İstanbul 2002, s. 3.

⁹ Bünyamin Çağlayan, “Şeyhî’nin Mürâca‘a Tarzındaki İki Gazeli”, *Kütahyalı Şairler Sempozyumu I*, (4-5 Haziran 1998), Kütahya 2000, s. 75-84.

¹⁰ Lütfi Alıcı (2002), “Klâsik Türk Edebiyatında Mürâca‘a Şiirler”, *İlmî Araştırmalar*, Güz, 14, İstanbul 2002, s. 3-7.

¹¹ H. Dilek Batıslam, “Cem Sultan’ın Mürâca‘aları”, *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*, Editörler: Ahmet Kartal-Mehmet Mahur Tulum, İstanbul 2013, s. 156.

Karamanlı Aynî XV. yüzyılın mürâca' a yazan divan şairlerinden biridir. Âynî'nin mürâca' a gazelleri içerik, düzenleniş biçimleri ve "dedim-dedi" kalıbının kullanımı açısından ilginç özelliklere sahiptir. Örneğin; şair sadece âşıkane içerikli mürâca' a değil, rindâne içerikli mürâca' a da yazmış; birbirini izleyen iki farklı gazelden birinde "dedim", diğesinde "dedi" kalıbını kullanarak iki gazelden bir mürâca' a gazel meydana getirmiştir. Şair, bu gazellerinde diğere divan şairlerinin şiirlerinde karşılaşılan örneklerden farklı anlatım yolları geliştirmiştir. Seçtiği kendine özgü anlatımla söz konusu şiirlerin daha etkileyici olmasını sağlayabilmiştir.¹²

Mürâca' a yazan şairler arasında XV. yüzyılın kadın divan şairi Mihrî Hatun' u da saymak gerekir. Mihrî'nin mürâca' alarının kendine has bazı özellikleri vardır. Bu özellikler "dedim-dedi" kalıbının kullanımı, dil ve anlatım, içerik açısından da âşıkla sevgili arasındaki konuşmanın seyrinde görülen değişikliklerdir. Mihrî mürâca' alarında "dedim-dedi" kalıbını ters çevirerek "dedi-dedim" şeklinde kullanmıştır. Mürâca' aların ilk beyitlerinde her iki dizinin başında "dedi" sonunda ise "dedim" iki kez, diğere beyitlerin her birinde de beyit başlarında "dedi" sonlarında "dedim" kalıbı birer kez tekrar edilmiştir.¹³

XVI. yüzyılda mürâca' a şiirlere ilgi artarak devam eder. Yüzyılın önde gelen şairlerinin hemen hepsinin şiirleri arasında, şiirin tamamında ya da beyitler hâlinde bu türün örneklerine rastlanır. Fuzûlî, İbn-i Kemâl, Âlî, Muhibbî, Rumelili Za'îfî ve Selâmî çeşitli nazım şekilleriyle mürâca' a yazmış; Bâkî, Zâtî, Hayâlî, Yahyâ Bey, Cinânî, Fevrî ve Selikî ise şiirlerinde mürâca' a beyitlerden yararlanmışlardır.¹⁴ Divan şiirinin başlangıç ve gelişme döneminden XVI. yüzyılın sonlarına gelindiğinde mürâca' a şiire gösterilen

¹² H. Dilek Batislam, "Karamanlı Aynî'nin Mürâca' a Gazelleri", 730. *Türk Dil Bayramı ve Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri, Karaman Dil-Kültür ve Sanat Dergisi*, Karaman 2007, s. 66.

¹³ H. Dilek Batislam, "Mihrî Hatun'un İki Mürâca' ası", *Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, (Prof. Dr. Mine Mengi Adına), (20-22 Ekim 2011), Adana 2012, s. 65-66.

¹⁴ Lütfi Alıcı (2002), "Klâsik Türk Edebiyatında Mürâca' a Şiirler", *İlmî Araştırmalar*, Güz,14, İstanbul 2002, s. 8.

ilgi giderek azalmış, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda örneği az olmakla birlikte bazı divan şairleri şiirlerinde mürâca' a beyitlere yer vermişlerdir.¹⁵

Mürâca' a Konulu Çalışmalar

Mürâca' a şiirlere dair farklı değerlendirmelerin yapıldığı birkaç yazının dışında¹⁶ bazı şairlerin mürâca' a özelliği taşıyan şiirleriyle ilgili yazılar da vardır.¹⁷ Bu yazılardan anlaşılacağı gibi mürâca' a şiirler değişik özellikleriyle araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Söz konusu yazılarda üzerinde durulan ve değerlendirilen kimi az rastlanan özelliklerin dışında, "dedim-dedi" kalıbının kullanıldığı mürâca' a şiirlerin içeriğine bakıldığında, genellikle âşıkane şiirler olduğu görülür. Âşıkane mürâca' a şiirlerde sevgilinin güzellik unsurlarının övgüsü yapılarak bunların âşık üzerindeki etkileri ve âşığın çektiği acı dile getirilir. Sevgilinin nitelikleri sıralanırken birçok örnekte çoğu zaman sevgilinin dudağının, ağzının özelliklerinden başlandığı dikkati çeker. Âşıkla sevgilinin dilinden geleneksel sevgili tipinin ve aşk anlayışının özellikleri sıralanır. Gazelerde beyit bütünlüğü içinde ve ağırlıklı olarak dize başında "dedim-dedi" kalıbının kullanıldığı örnekler âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar biçiminde düzenlenmiştir. Karşılıklı konuşma üslubuyla yazıldığı için nispeten bu tür şiirlerde kullanılan dil diğer örneklerle kıyasla daha sadedir. "Dedim-dedi" kalıbındaki kelimelerin belirli aralıklarla ve çeşitli şekillerde tekrarı şiire canlılık getirip ahenk kazandırmaktadır. Âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalar, soru ve

¹⁵ Lütfi Alıcı (2002), "Klâsik Türk Edebiyatında Mürâca' a Şiirler", *İlmî Araştırmalar*, Güz,14, İstanbul 2002, s. 12.

¹⁶ Yaşar Aydemir ve Halil Çeltik, "Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif", *Bilig*, (Yaz 2008), S. 46, s. 193-214; Halil Çeltik, "Âşık ve Sevgili Dilinden Karşılıklı Konuşmaya Dayalı (Soru-Cevap) Şiirler", *Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu (15-16 Mayıs 2009)*, Ankara 2010, s. 199-206; Suat Donuk, "Mürâca' a Dedim-Dedili Şiir midir? Divanlara Müracaat", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 2012, 6, s. 119-138.

¹⁷ Ahmet Demir, "Ziya Paşa'nın 'Dedim-Dedi' Tarzında Bir Şiiri", *Sobider, Sosyal Bilimler Dergisi, The Journal of Social Science*, Aralık 2015, Yıl: 2, 5, s. 122-136; Ahmet Doğan (2015), "Safi Mustafa'nın Gönülüyle Muhavere Niteliğinde Bir Manzumesi", *JASSS, The International Journal of Academic Social Science Studies*, Spring, 2015, Number: 34, II, s. 103-121.

cevaplar aracılığıyla şair kişisel duygu ve düşüncelerini daha ilgi çekici şekilde okuyucuya iletebilmektedir. Divan şiirinde halk şiirine göre “dedim-dedi” ifadeleri daha farklı ve çeşitli söyleyiş şekilleriyle ortaya çıkar. Halk şiirinde bu ifade tarzı daha çok hazır gereç olarak kalıplaşmış biçimde, divan şiirinde ise çeşitlemeye gidilip tekdüzelikten uzaklaşılarak kullanılır.¹⁸

Mürâca‘a Kaside ve Özellikleri

Araştırmalarımız sırasında mürâca‘aların çeşitli çalışmalarda üzerinde durulan, bilinen özelliklerinden ve örneklerinden farklı olarak daha önce incelenmediğini gördüğümüz bir mürâca‘a kaside ile karşılaştık.¹⁹ Makalemize konu olan bu mürâca‘a kaside; XV. ve XVI. yüzyıllara ait iki yüz yetmiş üç kasidenin bulunduğu kaside mecmuasında yer almaktadır.²⁰ Mecmuanın başındaki incelemede verilen “İçerik ve Şekil Bilgisine Dair Tablo”da şiir için; “şiir no: 78, şairi: Safî, nazım şekli: kaside, nazım türü: methiye, vezin: muzârî, kafiye: ân, redif: -; kime yazıldığı: -; beyit sayısı: 42”²¹ bilgileri sıralanmıştır. Bu bilgilere ek olarak mürâca‘a kasideye başlık konulmamıştır. Şiir, “Mef‘ûlü/Fâ‘ilâtü/Mefâ‘îlü/Fâ‘îlün” vezniyle yazılmıştır. Beyit sayısının 42 olması kaside geleneği açısından genelde tek sayıların kullanıldığı düşünülürse çok rastlanan bir durum sayılmaz. Tegazzül, girizgâh, methiye ve dua bölümleri bulunan kasidede fahriyeye yer verilmemiştir. Tegazzülü (ilk 15 beyit) izleyen girizgâh beytinin arkasından gelen ikinci beyitle tecdîd-i matla yapılarak methiyeye geçilmiştir.

Dedüm ki ol dehen nedür ey Türk-i dilsitân

Dedi ki fehm erürmez aña hiç hurde-dân

¹⁸ H. Dilek Batislam, “Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca‘a-Dedim-Dedi)”, *Folklor/Edebiyat*, C. VI, 22, Ankara 2000, s. 209-210.

¹⁹ Bu konuda tam bir örnek olmasa da münazara kasidede “didi” kalıbının, karşılıklı konuşmanın kullanımını göstermesi bakımından İdris Kadioğlu, “Kılıç Kalem Münazarası”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal, Bilimler Dergisi*, C 9, S 2, Manisa, 2011, s. 161-180 adlı çalışmaya bakılabilir.

²⁰ Murat A. Karavelioğlu, *Mecmû‘a-i Kasâ‘id-i Türkiyye*, Ankara 2015, s. 474-477.

²¹ Murat A. Karavelioğlu, *Mecmû‘a-i Kasâ‘id-i Türkiyye*, Ankara 2015, s. 57.

“Ey gönül alan güzel Türk, o ağız nedir dedim; ona dikkat sahibi, inceliklerden anlayanın anlayışı hiç erişemez, dedi.” beytiyle başlayan kasidenin beyitlerinin her dizesinin başında “dedüm-dedi” düzenli olarak tekrarlanmaktadır. “Dedüm-dedi”ye tam bir düzen içinde olmamakla birlikte arada bir “ki” de eklenmektedir. Bu ilk beyitte güzelin “Türk” olarak tanımlanması dikkati çekmektedir. Ayrıca karşılıklı konuşmaya hazırlık yapılracasına, şiirin başlangıç noktası, güzelin ağzının kolayca anlaşılıp fark edilemeyecek kadar küçük oluşudur.

Kasidenin bundan sonra gelen ikinci beytinde sevgilinin daima gül gibi gülen dudağının hâli sorulur. Bağı çok nazik, işveli gongcasının övüncü olduğu cevabı alınır. İlk beyitten başlayıp onuncu beyte kadar mürâca’ a gazellerin çoğunda olduğu gibi sevgilinin güzellik unsurları âşıkla sevgili arasında geçen konuşmalarla “dedim-dedi” kalıbı yardımıyla anlatılıp vasıfları söylenir. Beyitlerde özellikle sevgilinin ağzı, dudağı, beli, alınna dökülen saçları, yanağının parlaklığı, kaş, gözü, yüzündeki hat, saçının kokusu ve boyu üzerinde durulmuştur. Bu güzellik unsurları geleneksel benzetmeler aracılığıyla övülmüştür. Güzelin ağzının anlaşılamayacak, yok denecek kadar küçüklüğü; dudaklarının gül gibi gülüp bağı işveli gongcasının övüncü olduğu; belin kıl kadar inceliği; alnın üzerindeki saçın aya gölge olan buluta benzetildiği söylenir. Beşinci beyitte, ayın geceleri örtü örtmesi sevgilinin yanağının parlaklığından korunmak istemesine bağlanır. Altıncı beyitte sevgilinin daima pusuda olan kaş, her zaman yay çeken bir haramiye benzetilir. Yedinci beyitte, sevgilinin gözünün gamıyla ne hâlde olduğu sorulan nergisin sevgili gibi sarılık hastalığıyla güçsüz düştüğü söylenir. Sekizinci beyitte gül yüzdeki reyhan hat, rahmet ayetini açıklar. İlk sekiz beyitten sonra kaside aşağıdaki iki beyitle devam eder:

Dedüm ki cân kokusu gelür bâd-ı subhdan

Dedi ki şâm-ı zülfüme uğrar meğer nihân

“Sabah rüzgârından can kokusu gelir dedim; meğer gizlice (rüzgâr) saçımın gecesine (gece renkli saçıma) uğrar dedi. (O kokuyu saçımdan alıp getirir.)”

Dedüm boyuñ hayâline oldı gözüm vatan

Dedi hoş ol ki servüñ ola yeri âbdân

“Gözüm boyun(un) hayaline vatan oldu dedim. Hoş ol ki servinin yeri sulak yer ola dedi.” beytinde “servi-boy”, “göz (yaşı)-sulak yer” benzetmeleri ve “servi-su” ilgisi üzerinde durulduktan sonra, on birinci beyitten itibaren âşık sevgilinin kendisini ne hâle getirdiğini ve içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatmaya başlar. Ansızın gönlünü alan sevgili yüzünden âşığın boyu iki kat olmuştur. Sevgiliyi güzellik padişahı olarak gören âşık, ona aşkını söylediğinde sevgili âşığa “Demek ki ebedî ömür istemedin.” der. Âşık, sevgiliye çaresiz gönlüne bir çare olup olmadığını sorar. Sevgili ona çare olmadığını ve mutlaka canı terk etmek (ölmek) gerektiğini söyler. On üçüncü beyitten sonra gelen;

Dedüm ki hâsilum n’ola bârî bu ‘ışkdan

Dedi bakam yaşuñ u yüzüñ ola za’ferân

“Dedim ki bari bu aşktan elde edeceğim, kazancım ne olacak? Bakayım da gözyaşın ve yüzün safran ola dedi.”(Gözyaşının çokluğu ve âşığın yüzünün safran gibi sararması âşıklık alametidir. Âşığın kazancı da bu olacaktır) beytinden sonraki beyitte, âşık sevgiliye ağzından cevap vermede inci yağar dediğinde sevgili bu durumun inci saçan yaradılışının sonucu olduğunu söyler. Girizgâhın başladığı bu beytin arkasından tecdîd-i matla yapılan;

Dedüm nece su’âl ederem senden ey cüvân

Dedi cevâbın al edersin çün imtihan

“Ey civan senden nasıl sorarım dedim; çünkü imtihan edersin cevabını al dedi.” beyti gelir. Soru-cevabın devam ettiği bir sonraki;

Dedüm her ay ay nedendür olur hilâl

Dedi ki bir begüñ atı na’lidür ol nişân

“Her ay neden ay hilal olur dedim; dedi ki o iz, işaret bir bey atının nalıdır.” beyti methiyeye geçişin sağlandığı beyittir. Çünkü sonraki beyitlerde karşılıklı konuşmalarla emir ya da beyin övgüye değer özellikleri dile getirilir.

Dedüm ki anuñ emrine cânıyla kim mutî

Dedi ki âsümân kemeri oldu keheşân

“Dedim ki kim onun emrine canıyla itaat eder? Dedi ki samanyolu gökyüzünün kemeri oldu.” beytiyle tam olarak methiyeye geçilir. Bir önceki

beyitte gökyüzündeki hilal ay, beyin atının nalına benzetilirken bu beyitte de gökyüzünün kemeri olan samanyolu ve gökyüzü beyin emrine itaat eder görünmektedir.

Dedüm ne lâgar ol ki semîndür anuñla mülk

Dedi ki kıl-k-i mîr-i cihân-gîr-i kâmrân

“O ne zayıftır ki mülk (ülke, memleket) onunla semizdir dedim; dedi ki isteğine kavuşmuş, dünyayı ele geçiren emirin kalemi (sayesinde).” beytinde mülkün iyi duruma gelip güçlenmesinin sebebi emirin kaleminin hünerine bağlanmıştır. Beyitte “lâgar-semîn” tezadından yararlanılmıştır.

Dedüm ne mârdur ki eder râm ‘âlemi

Dedi ki rumh-ı sadr-ı cihân u cihâniyân

“Ne yılandır ki dünyayı kendine itaat ettirir, boyun eğdirir dedim; dedi ki dünya halkının ve dünyanın başındaki mızrağı, süngüsü (ile).”beytinde; emir dünyayı kendine mızrağı, süngüsüyle itaat ettirir.

Dedüm ne murgdur ki degül canlu cân alır

Dedi ki târdür ki atar sâhib-i kırân

“Ne kuştur ki canlı değil can alır dedim; dedi ki zamanın hükümdarının attığı oktur.” Beytinde memdûh her zaman başarı kazanan bir hükümdar olmanın yanı sıra attığı okla can alır.

Dedüm ne sudur ol ki saçar ceng içinde od

Dedi ki su anuñ kılıcı odı dahi kan

“O ne sudur ki savaş içinde ateş saçar dedim, dedi ki su onun kılıcı, ateşi de kandır.” beytinde; övgüde “ateş-su” tezadından yararlanılır. Övülen kişi savaşta kılıcıyla kan döker.

Dedüm ne egridür ki kamu işi togrudur

Dedi ki ol kemân-ı emîr ola bî-gümân

“Ne eğridir ki bütün işi doğrudur dedim; dedi ki şüphesiz o emirin yayıdır.” beytinde, emirin yayı dışında yaptığı bütün işlerin doğru olduğu “eğri-doğru” tezadı aracılığıyla anlatılmıştır.

Dedüm kemâl-i vasfını anuñ baña diğil

Dedi kemâl-i vasfına yoktur anuñ kerân

“Onun vasfının kemalini bana söyle dedim; onun niteliğinin, olgunluğunun ucu, sonu yoktur dedi.” beytinde belirgin olarak memdûhun vasıflarının tamlığı, eksiksiz oluşu üzerinde durulmuştur.

Dediüm n’ola zebâne getirsem senâsını

Dedi ki yu gül-âb ile agzuñ neçe zemân

“Övgüsünü dile getirsem ne olur dedim; nice zaman ağzını gül suyuyla yıka dedi.” beytinde; şairin övgüsünü dile getirme isteği ve bu isteğini yerine getirmek için bir süre ağzını gül suyuyla yıkamasının, ağzını temizlemesinin uygun olacağı cevabını aldığı anlaşılmaktadır.

Dediüm digil ne mertebe layık durur aña

Dedi gerekdür aña ki ‘arş ola âsitân

“Ona hangi mertebenin lâıyk olduğunu söyle dedim; ona arş (gökyüzü)eşik olsa gerektir, dedi.” beytinde methedilen kimseye uygun mertebeyi bulmaya çalışan şair, ona gökyüzünün eşik olmasının gerektiğini öğrenerek memdûhunun mertebesinin yüceliğini mübalağa ile anlatmıştır.

Dediüm ki ‘arş kasrına ya’ni erer m’anuñ

Dedi meger yedi feleği koya nerdübân

“Dedim ki yani arş onun kasrına erer mi? Yedi feleği merdiven olarak koysa da eremez, dedi.” beytinde övülen kişinin kasrı yine abartılarak anlatılmış, gökyüzünün yedi katı kasrının merdiveni olsa bile ulaşamaz denilmiştir.

Sonraki beş beyitte de övgü, feleğin farklı katmanlarında olduğu düşünülen; Zühal, Müşteri, Mirrîh, Güneş, Zühre, Utarit ve devr-i kamerin özelliklerinden yararlanılarak devam ettirilir. Memdûhun bazı vasıfları bu unsurlar yardımıyla övgüye konu olur. Buna göre, Zühal’in “hâdim-i pir” adından yola çıkılarak hizmetkâr olma yeri sorgulanırken eğer han beğenirse Müşteri olacağı dile getirilir. Müşteri beyitte iki anlamıyla verilir. Bütün dünyaya Mirrîh’ten ne gam diye sorulup evet güneş gibi insafı açık, belli cevabı alınır. Zühre’nin sevinç, coşku arttıran sazı beyin gönlünü mutlu etmek içindir. Utarit defterinde ona bütün insanların ve canların dayanağıdır, der. Devr-i kamerde (ay devrinde, ahir zamanda) ona bedel kim olabilir ki sorusu, dünya henüz ona bedel bulmadı denilerek cevaplanır.

Gök cisimleriyle ilgili bu övgü beyitlerinden sonra, devam eden beş beyitte de farklı unsurlardan yola çıkılarak memdûhun temiz dergâhu harem, güzel meclisi cennet olarak nitelendirilir. Himmetiyle zeminin rahatı, devletiyle zamanın süsü olduğuna dikkat çekilir. Deniz ve maden ocağı, cömertliği ondan öğrenir. Onun katında Hüsrev-i Perviz'in hazinesi "Genc-i Şâygân"ın kıymeti nedir ki? Eşiğinin toprağına felek can verir. Dünyayı verse dahi karşılıksız, bedava olur (az sayılır). Gül bahçesinin kokusunun dimağa hoş gelmesi gibi onun huyu, halk (için) ne güzeldir. Gönlün yiyeceği onun saygın methidir, ruhların kuvveti onun devletinin duasıdır, denilerek soru ve cevaplar aracılığıyla kasidenin yazıldığı, sunulduğu muhtemel bey ya da emirin övgüsü devam eder.

Dedüm ki kapusunda senâ-hân-durur SAFÎ

Dedi aña anuñ bigi biñ ola medh-hân

"Dedim ki Safi kapısında methedendir; ona onun gibi bin metheden ola, dedi." beyti kasidenin taç beytidir. Bu beyitten sonra gelen iki beyitte de şair, gönlünün övdüğü kişinin hizmetine heves ettiğini, konuşmayı sürdürdüğünü kişi de gökyüzünün arkasının o nedenle iki kat olduğunu söyler. Şair, sabahın vasıfları ve gecenin nasıl olması gerektiğini, muhatabı da bahar mevsimi ve sonbaharla baharın nasıl olacağını ifade eder.

Dedüm cemî' hâceti olsun anuñ revâ

Dedi kamuya hükmi hem olsun anuñ revân

"Onun bütün ihtiyaçları karşılansın dedim; onun hükmü herkesi kuşatsın dedi." beytiyle memdûhun bütün dileklerinin gerçekleşmesi ve herkese hükmünün geçmesi için dua edilerek kaside bitirilir.

Kaside âşıkane ifadelerin, sevgilinin güzelliğinin ve bu güzelliğin âşık üzerindeki etkilerinin anlatıldığı tegazzülle başlar. Kasidenin başında söylenen gazel nesip olarak adlandırılabilir. Şairin kasideye doğrudan gazelle başlaması gazeldeki ustalığını gösteren bir ölçü olarak kabul edilir. Tegazzül ya da nesipten sonra okuyucuda yeni bir düşünce ve duygu oluşturmak amacıyla kendi içinde kafiyeli bir beyit söyleme tecdîd-i matla' yani matla'ı yenilemektir.²² Mürâca'a kasidede, kasidelerin hepsinde her zaman olmayan bu özellikler görülmektedir. Tegazzül niteliği taşıyan nesipten sonra, soru-

²² Mehmed Çavuşoğlu, "Kasîde", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417, Ankara 1986, s. 21.

cevapla yapılan girizgâhla methiyeye geçilmiştir. Soru-cevaplar şairin ya da âşığın “ey cüvân” hitabına bağlı olarak karşılıklı sürdürülmüştür. Kasidenin büyük bölümü, hatta yarısı, yani 21 beyit (17.-38. beyitler arası) methiyeye ayrılmıştır. Kullanılan benzetme ve hayallerin çoğunlukla gök cisimlerine yönelik olmasıyla alışılmış methiyelerden farklılığı dikkati çekmektedir. Methiyede “hilâl ay, asuman, kehkeşan, arş, yedi felek, Zühal, Müşteri, Mirrîh, Güneş, Zühre, Utarit ve devr-i kamer” çeşitli benzetme ve kıyaslarla övgü unsuru olarak yer almışlardır.²³

Memdûhun övgüsünde klasik dönem örneklerindeki methiyelerde sıklıkla rastlanan tarihî, mitolojik ve efsanevi kahramanlardan ya da kimi İrani unsurlardan hiç söz edilmemiştir. Övgüye konu olan özellikler emrine itaat edilme; ülkenin refahını sağlama; âlemi kendine bağlama; kılıç ve kargı kullanmada, savaşmada ustalık; can alma; daima başarılı bir yönetici olma; doğruluk; sayılamayacak kadar çok vasıflılık; gök cisimlerinin bile yüceliğine ulaşamaması; benzersizlik; cömertlik; insaf; ahlak güzelliği; huzur ve esenlik getirme; bulunduğu yeri cennete benzetme vb.dir. Ağırlıklı olarak mübalağaya ve benzetmelere başvurularak yapılan methiyeyi şairin mahlasının bulunduğu taç beyit izler. Taç beyitten sonra da duaya geçilir. Mürâca’a kasidede klasik kasidelerde rastlanan fahriye yoktur. Kaside mecmuasındaki metinlerin ait olduğu zaman ve metindeki bazı ipuçları değerlendirildiğinde kullanılan ifadelerden şiirin bir emir ya da beye sunulduğu tahmin edilebilir.

Dil ve anlatım açısından bakıldığında, kasidede belirgin olarak Türkçe kelimelerde ve eklerde eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin varlığı dikkati çekmektedir. Bu tür özelliklere belirli geçmiş zaman ekinin (dedüm, istemedün); bildirme ekinin (lebdür, nedür, lâyıık durur); tamlayan durumu ekinin (senün gibi, bir begün atı) ve iyelik ekinden önceki bağlayıcı ünlünün yuvarlak olması (kaşun, saçun); soru ekinin düz olması (miyân mı durur, mûy mü); geniş zaman ekleri (urınur, gelür, begenürse); ekli ve eksiz belirtme durumu eki (kaddümi, rahmet âyetin); emir ikinci tekil kişi (digil); yohsa; bigi vb. kelimeler örnektir. Söz konusu örnekler metnin dönemini de büyük ölçüde netleştirmektedir. Şiirde az da olsa “can almak, can vermek” gibi

²³ Konuyla ilgili olarak bk.: Ahmet Atillâ Şentürk, ‘Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar)’, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 90, 1994, s. 131-180.

deyimlere yer verilmiştir. Özellikle de soru ifade eden kelime ve ekler, anlatım ve üslup gereği sıkça kullanılmıştır.

Edebî sanatlardan benzetme, telmih, tenasüp, tezat ve mübalağanın daha fazla tercih edildiği kasidenin benzetme ve hayallerinin, divan şiirinin geleneksel dünyasının dışına çok fazla çıkmamakla birlikte, methiyede yararlanılan unsurların belirli kavram alanları (ağırlıklı olarak gök ve gök cisimleri) etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. “Dedim-dedi” kalıbı eşliğinde soru-cevap ağırlıklı bir anlatımla şiirin kurgulanması, kaside bütünü içinde çok karşılaşılan bir durum değildir. Ancak şair, âşıkane soru-cevaplı konuşmadan sonraki bölümlerde “ey cüvân” hitabıyla varlığını hissettirdiği gençle konuşmasını sürdürdüğü izlenimi vermektedir. Karşılıklı olarak her ikisi memdûhun vasıflarını sıralayıp konuşmalarını devam ettirmişlerdir. Kısaca söylemek gerekirse; incelediğimiz mürâca’ a kaside biçim, içerik, dil ve anlatım bakımından bilinen kaside örneklerinden farklıdır. Seçilen anlatım şekli kasidenin üslubunu da etkilemiştir. Kasidede kullanılan bazı dil ve imlâ özellikleri metnin şairi kesin olarak bilinmese de yazıldığı dönemi aydınlatıcı ipuçları vermektedir. Belli başlı kaside çalışmalarında mürâca’ a kaside ya da kasidede “dedim-dedi” kalıbının kullanımı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.²⁴ Bu nedenle farklı özelliklere sahip kaside örneklerinin incelenmesi kasideye dair yeni bilgilere ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaside mecmuasında mürâca’ a kasidenin kim için yazıldığı belirtilmemiştir. Şairi Safî’nin ise Safî-i Bursevî başlığı altında bilgi verilen Bursalı Nakkaş Safî olduğu söylenmiştir.²⁵ Mecmuayı hazırlayan araştırmacı

²⁴ Mehmed Çavuşoğlu, “Kasîde”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417, Ankara 1986, s. 17-77; Ayşe Gülay Keskin, *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XIII.-XIV.-XV. Asırlar)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994; Bilal Çakıcı, *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2000, s.122-167; İskender Pala, “Kasîde”, *DİA*, C 24, İstanbul 2001, s. 564-566; Yaşar Aydemir, “Türk Edebiyatında Kaside”, *Bilgi, Yaz*, 2002, 22, s. 133-168; Murat A. Karavelioğlu, “Klasik Türk Edebiyatında Kaside”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I, Bilim ve Sanat Vakfı*, C. 5, 9, İstanbul 2007, s. 253-270; Hatice Aynur vd. (Haz.), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VIII Kasîdeye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, İstanbul 2003.

²⁵ Murat A. Karavelioğlu, *Mecmû’ a-i Kasâ’ id-i Türkiyye*, Ankara 2015, s. 194-195.

kasidenin şairinin Bursalı Nakkaş Safî diye bilinen şair olduğunu düşünerek Sehî ve Latifî Tezkiresi'nden bu şairi tanıtan bilgileri vermiştir. Ancak biz adı geçen şairin yayımlanmış divanında bu şaire rastlamadık.²⁶ Şaire dair makalede de konuyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte, şairin divanında eksik kasideler olduğundan söz edilmektedir.²⁷ Nakkaş Safî'nin yayımlanan şiirleri arasında bu kasidenin bulunmaması, şiirin ona ait olamayacağını kesin olarak kanıtlar diyemeyiz.

Sâfi mahlasını kullanan tanınmış ve divanı yayımlanmış şairlerden biri de Cezerî Kasım Paşa'dır. Cezerî Kasım Paşa'nın Sâfi Divanı adıyla yayımlanan şiirleri arasında da mürâca'a kaside yoktur.²⁸ Tezkirelere göre hazırlanan *Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde Safî (Sâfi) mahlaslı on bir şair sıralanmaktadır.²⁹ Bu şairlerin bir kısmı daha geç dönem şairleridir. Metnin dili, söz varlığı ve imlâ özellikleriyle mürâca'a şiirlerin yaygın olduğu yüzyıllar dikkate alınarak, mürâca'a kasidenin şairinin XV. veya XVI. yüzyılda yaşamış Sâfi'lerden biri olduğu tahmin edilebilir. Ancak elde bulunan şu anki bilgilerle şiirin şairinin kim olduğunu tespit etmek mümkün görünmemektedir. Biyografik bilgi veren başka kaynaklarda da Sâfi'lerle ilgili bilgilerden kasidenin ait olduğu şaire dair bir ipucuna ulaşamadık. Daha önce yayımlanmış yine Sâfi mahlaslı bir şairin olduğu söylenen hasb-i hâlin sahibi de kesin olarak belirlenememiştir.³⁰ Kaynaklarda hasb-i hâlin Cezerî Kasım Paşa'nın olduğu söylene de yayımlanan divanda hasb-i hâl metni de yer almamaktadır. Zamanla -belki yeni mecmua ve divan çalışmaları yapıldıkça- farklı bilgilere ulaşılarak Sâfi'nin kimliği ve eserleri konusunda kesin bir karara varmak mümkün olacaktır.

²⁶ Ömer Özkan, *Bursalı Nakkaş Sâfi ve Divanı*, Bursa 2015.

²⁷ İsmail E. Erünsal, "II. Murad Devri Şairlerinden Nakkaş Safî ve Divanı", *Osmanlı Araştırmaları, The Journal of Ottoman Studies*, Prof. Dr. Muammer Kemal Özerin Hatıra Sayısı-II, XXXIV, İstanbul 2009, s. 105-118.

²⁸ Ahmet Sevgi ve Hakan Sevindik (2016), *Cezerî Kasım Paşa Sâfi Dîvânı*, Konya 2016.

²⁹ Haluk İpekten vd, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s. 410-412.

³⁰ H. Dilek Batislam, *Hasbîhâl-i Sâfi*, İstanbul 2003, s. 25-32.

Sonuç

Sonuç olarak; mürâca'â şiiirlerle ya da "dedim-dedi" kalıbının kullanımıyla ilgili, sayıca çok olmamakla birlikte, bazı çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların büyük bir kısmı makale, bildiri ya da tez düzeyindeki çalışmalardır. Konuyla ilgili yayınların hepsi de divan şairlerine yönelik değildir. Farklı dönemlerde görülen değişik örnekler ayrı araştırmalarda ele alınmıştır. Ancak bu araştırmalarda incelediğimiz mürâca'â kasideye benzer bir örnek üzerinde durulmamıştır. Dolayısıyla ele aldığımız mürâca'â kasidenin "dedim-dedi" kalıbının kasidede kullanımını göstermesi bakımından farklı ve ilgi çekici bir örnek olduğunu söyleyebiliriz. Bu şiirin kim olduğunu kesin olarak bilmediğimiz şairi; bir kalıp ifadeyi, hazır gerci, alışılmadık bir anlatım biçimini kasidede kullanarak klasik kasideye farklı bir yorum getirmiştir diyebiliriz. Ayrıca örneği çok sık görülmeyen, içerik, biçim, dil ve anlatım bakımından geleneğin dışında kalan çeşitli nazım şekilleri ve türlerde yazılmış örneklerin incelenmesi tür ve şekil bilgisine de katkıda bulunacaktır.

İncelenen Kaside Metni

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün

Dedüm ki ol dehen nedür ey Türk-i dilsitân

Dedi ki fehm erürmez aña hiç hürde-dân

Dedüm ne lebdür ol ki güler gül gibi müdâm

Dedi ki fahr-i gonce-i gannâc-ı bûstân

Dedüm ki şol miyân mı durur yohsa mûy mı

Dedi biri iki deme yâ mûy yâ miyân

Dedüm cebînüñ üzre saçuñ di baña nedür

Dedi bir ebrdür ki olur aya sâyebân

Dedüm neden nikâb urınur gecelerde ay

Dedi diler ki tâb-ı ruhumdan bula emân

Dedüm kaşuñ nedür ki hemîşe kemîndedür
 Dedi harâmîdür ki çeker her zemân kemân

 Dedüm gözüñ gamıyla demi nergesüñ nece
 Dedi senüñ gibi yerakanıyla nâtüvân

 Dedüm ki gül yüzüñdeki reyhân hatuñ nedür
 Dedi ki rahmet âyetin eder sana beyân

 Dedüm ki cân kokusu gelür bâd-ı subhdan
 Dedi ki şâm-ı zülfüme ugrar meğer nihân

 Dedüm boyuñ hayâline oldu gözüm vatan
 Dedi hoş ol ki servüñ ola yeri âbdân

 Dedüm kim etdi kaddümi bunuñ gibi düâtâ
 Dedi ol etdi kim gönülün aldı nâgehân

 Dedüm ki 'âşıkam sana ey pâdişâh-ı hüsn
 Dedi meger ki istemedün 'ömr-i câvidân

 Dedüm ki var mı çâre bu bî-çâre gönlüme
 Dedi ki çâre yok aña illâ ki terk-i cân

 Dedüm ki hâsilum n'ola bârî bu 'ışkdan
 Dedi bakam yaşuñ u yüzüñ ola za'ferân

 Dedüm ki dür yagar dehenüñden cevâbda
 Dedi budur nefîce-i tab'-ı güher-fişân

 Dedüm nece su'âl ederem senden ey cüvân
 Dedi cevâbın al edersin çün imtihân

 Dedüm her ay ay nedendür olur hilâl
 Dedi ki bir begüñ atı na'lidür ol nişân

Dedüm ki anuñ emrine cânıyla kim mutî‘

Dedi ki âsümân kemeri oldu kehkeşân

Dedüm ne lâgar ol ki semîndür anuñla mülk

Dedi ki kilik-i mîr-i cihân-gîr-i kâmrân

Dedüm ne mârdur ki eder râm ‘âlemi

Dedi ki rümh-ı sadr-ı cihân u cihâniyân

Dedüm ne murgdur ki degül canlu cân alur

Dedi ki tîrdür ki atar sâhib-i kırân

Dedüm ne sudurol ki saçar çeng içinde od

Dedi ki şu anuñ kılıcı odı dahi kan

Dedüm ne egridür ki kamu işi toğrıdur

Dedi ki ol kemân-ı emîr ola bî-gümân

Dedüm kemâl-i vasfını anuñ baña digil

Dedi kemâl-i vassına yoktur anuñ kerân

Dedüm n’ola zebâne getürsem senâsını

Dedi ki yu gül-âb ile agzuñ neçe zemân

Dedüm digil ne mertebe layık durur aña

Dedi gerekdür aña ki ‘arş ola âsitân

Dedüm ki ‘arş kasrına ya’ni erer m’anuñ

Dedi meger yedi felegi koya nerdübân

Dedüm zuhal mahal mi aña hâdüm olмага

Dedi ki müşteridür eger begenürse hân

Dedüm cemi’ ‘âleme mirrîhden ne gam

Dedi belî güneş gibi insâfidur ‘ıyân

Dedüm ki zührenüñ ne tarab-zây-ı sâzı var

Dedi begüñ gerek ki ola gönli şâd-mân

Dedüm ki defterinde 'utârid aña ne dir

Dedi ki ol-durur sened-i cümle ins ü cân

Dedüm kim ola devr-i kamerde aña bedel

Dedi henüz aña bedel bulmadı cihân

Dedüm ki pâk dergehidür nitekim harem

Dedi ki hûb meclisidür eyle kim cinân

Dedüm ki himmetiyledür râhat-ı zemîn

Dedi ki devletiyledür zînet-i zemân

Dedüm ki bahr ü kân keremi andan öğrenür

Dedi belî katında nedür genc-i şâygân

Dedüm eşiği toprağına cân verür felek

Dedi cihân verürse dahi ola râygân

Dedüm ki halka hulkı ne zîbâ-durur anuñ

Dedi dimâga hûb gelür bûy-ı gülsitân

Dedüm senâ-yı hazretidür kût-ı dil anuñ

Dedi du'â-yı devletidür kuvvet-i revân

Dedüm ki kapusunda senâ-hân-durur **SAFÎ**

Dedi aña anuñ bigi biñ ola medh-hân

Dedüm ki hizmetine heves eyledi gönül

Dedi ki andan oldı düta püşt-i âsümân

Dedüm neçe ki vasf-ı sabâh ola vü mesâ

Dedi neçe ki fasl-ı bahâr ola vü hazân

Dedüm cemî' hâceti olsun anuñ revâ

Dedi kamuya hükmi hem olsun anuñ revân³¹

KAYNAKÇA

- ALICI, Lütfi, "Klâsik Türk Edebiyatında Mürâca'a Şiirler", *İlmî Araştırmalar*, Güz,14, İstanbul 2002, 1-15.
- ATMACA, Seher, "Âşık Edebiyatında "Dedim-Dedi" Örnekleri", *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Kasım-Aralık 2016 , 58, 113-126.
- AYDEMİR, Yaşar, "Türk Edebiyatında Kaside", *Bilig*, Yaz 2002, 22, 133-168.
- AYDEMİR, Yaşar ve Halil Çeltik, "Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif", *Bilig*, Yaz 2008, 46, 193-214.
- AYNUR, Hatice vd., *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VIII Kasîdeye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, Kesit Yay., İstanbul 2013.
- BATİSLAM, H. Dilek, "Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca'a-Dedim-Dedi)", *Folklor/Edebiyat*, C VI, 22, Ankara 2000, 201-210.
- BATİSLAM, H. Dilek, *Hasbıhâl-i Sâfi*, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.
- BATİSLAM, H. Dilek, "Karamanlı Aynı'nın Mürâca'a Gazelleri", 730. Türk Dil Bayramı ve Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri, *Karaman Dil-Kültür ve Sanat Dergisi*, Karaman 2007, 60-67.
- BATİSLAM, H. Dilek, "Kadı Burhaneddin Divanı'nda Dedim-Dedi Kalıbının Kullanımı Üzerine", *Folklor/Edebiyat*, C 14, 56, Ankara 2008, 59-71.
- BATİSLAM, H. Dilek, "Mihri Hatun'un İki Mürâca'ası", *Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, (Prof. Dr. Mine Mengi Adına), (20-22 Ekim 2011, Adana), Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana 2012, 60-68.
- BATİSLAM, H. Dilek, "Cem Sultan'ın Mürâca'aları", *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*, Editörler: Ahmet Kartal-Mehmet Mahur Tulum, Akademik Kitaplar, İstanbul 2013, 143-158.

³¹ Murat A. Karavelioğlu, *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiye*, Ankara 2015, s. 474-477.

- ÇAĞLAYAN, Bünyamin, “Şeyhî'nin Mürâca'a Tarzındaki İki Gazeli”, *Kütahyalı Şairler Sempozyumu I, (4-5 Haziran 1998 Kütahya)*, Kütahya 2000, 75-84.
- ÇAKICI, Bilal, *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, “Kasîde”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417, TDK Yay., Ankara 1986, 17-77.
- ÇELTİK, Halil (2010), “Âşık ve Sevgili Dilinden Karşılıklı Konuşmaya Dayalı (Soru-Cevap) Şiirler”, *Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu(15-16 Mayıs 2009)*, Adıyaman Üniversitesi Yay., Ankara 2010, 199-206.
- DEMİR, Ahmet, “Ziya Paşa'nın 'Dedim-Dedi' Tarzında Bir Şiiri”, *Sobider, Sosyal Bilimler Dergisi, The Journal of Social Science*, Aralık 2015, Yıl: 2, 5, 122-136.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1993.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2000.
- DOĞAN, Ahmet, “Safî Mustafa'nın Gönlüyle Muhavere Niteliğinde Bir Manzumesi”, *JASSS, The International Journal of Academic Social Science Studies*, Spring, Number: 34, 2015, II, 103-121.
- DONUK, Suat, “Mürâca'a Dedim-Dedili Şiir midir? Divanlara Müracaat”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 2012, 6, 119-138.
- ERCİLASUN, A. Bican, “Başlangıcından XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri”, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*, C I, Ötüken-Söğüç Yay., İstanbul 1985, 3-197.
- ERÜNSAL, İsmail E., “II. Murad Devri Şairlerinden Nakkaş Safî ve Divanı”, *Osmanlı Araştırmaları, The Journal of Ottoman Studies, Prof. Dr. Muammer Kemal Özergin Hatıra Sayısı-II, XXXIV*, İstanbul 2009, 105-118.
- İPEKTEN, Haluk vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- KADIOĞLU, İdris, “Kılıç Kalem Münazarası”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal, Bilimler Dergisi*, C 9, 2, Manisa 2011, 161-180.
- KARAVELİOĞLU, Murat A., “Klasik Türk Edebiyatında Kaside”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I*, Bilim ve Sanat Vakfı, C 5, 9, İstanbul 2007, 253-270.

- KARAVELİOĞLU, Murat A., *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye*, TDK Yay., Ankara 2015.
- KAYA, Tâhâ Tuna, *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde "Dedim-Dedi"*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2008.
- KESKİN, Ayşe Gülay, *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XIII.-XIV.-XV. Asırlar)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994.
- ÖZKAN, Ömer, *Bursalı Nakkaş Sâfi ve Divanı*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay., Bursa 2015.
- PALA, İskender (2001), "Kaside", *DİA*, C 24, Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 2001, 564-566.
- SEVGİ, Ahmet ve Hakan Sevindik, *Cezerî Kasım Paşa Sâfi Divânı*, Palet Yay., Konya 2016.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ, "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 1994, 90, 131-180.
- YARDIMCI, Mehmet, *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri*, 1. Baskı, Ürün Yay., Ankara 1998.

“AN EXAMPLE OF THE “MÜRACA’A” ODE”

Abstract

Poems which are used in Divan and Folk poetry and which can be accepted as the closest examples of these two understading of poetries and written in “I said-said” pattern in the form of mutual conversation are called “müraca’a”. Among the poems of Divan poets, there are examples of “müraca’a”s arranged in different ways. Divan poets used the pattern of “I said-said” in different ways in the whole poem as well as in the couplet. These poems with the pattern of “I said-said” which drew attention among Divan poets, are seen with more common and remarkable examples especially in the poems of the poets who lived in the early of beginning periods of divan poetry.

Certain forms of verse are used in Müraca’a poems. In particular, the gaze verse form is the leading one among them. It is also possible to encounter poems written in other short verse forms such as ruba’i, kıt’a, tuyuğ and so on. During our research, we came across at müraca’a in a ode compilation which we think that there are not many such examples. The ode appears to belong to a poet with the pseudoname Safi. Although we cannot reach certain information about the poet, in our article, we will examine the “müraca’a” ode in terms of form and content features.

Keywords

Safî, müraca’a, ode, divan poem.